

Mosaic olímpic

Recerca multidisciplinar i difusió dels estudis olímpics
CEO-UAB, 20 anys

Editors

Emilio Fernández Peña
Berta Cerezuela
Miquel Gómez Benosa
Chris Kennett
Miquel de Moragas Spà

Centre d'Estudis Olímpics
Universitat Autònoma de Barcelona

Ajuntament de Barcelona

Mosaic olímpic

Recerca multidisciplinar i difusió dels estudis olímpics
CEO-UAB, 20 anys

Editors

Emilio Fernández Peña, Berta Cerezuela, Miquel Gómez Benosa, Chris Kennett, Miquel de Moragas Spà.

Edició

Ajuntament de Barcelona
i Centre d'Estudis Olímpics
de la Universitat Autònoma de Barcelona

**Consell d'Edicions i Publicacions
de l'Ajuntament de Barcelona:**

Ignasi Cardelús, Enric Casas, Eduard Vicente, Jordi Martí, Màrius Rubert, Jordi Campillo, Glòria Figuerola, Víctor Gimeno, Joan A. Dalmau, Carme Gibert, José Pérez Freijo.

Traducció i correcció lingüística

Anna Baldirà, Steve Norris, Mercè Roselló, UAB Servei d'Idiomes Moderns

Diseny i maquetació

Míreia Rocher, Ramon G. Sedó,

Edició i impressió

Direcció d'Imatge i Serveis Editorials
www.bcn.cat/publicacions

© de l'edició: Ajuntament de Barcelona
i Centre d'Estudis Olímpics de la Universitat
Autònoma de Barcelona

© dels textos: els seus autors

ISBN de l'Ajuntament de Barcelona 978-84-9850-312-8

ISBN del Centre d'Estudis Olímpics 978-84-938759-0-9

Dipòsit legal: B.18575-2011

Abril 2011

Impressió amb paper ecològic

Agraïments

L'edició d'aquest llibre s'emmarca en la celebració dels 20 anys d'activitat del Centre d'Estudis Olímpics de la Universitat Autònoma de Barcelona, creat al juny del 1989. Volem expressar el nostre agraïment a totes les persones i les institucions que, d'una manera o altra, han col·laborat a fer realitat aquest projecte.

I, singularment, a l'Ajuntament de Barcelona, cofundador del CEO-UAB, que ha fet possible la impressió d'aquesta edició.

Els continguts d'aquest llibre no es poden reproduir, ni totalment ni parcialment, ni enregistrar, ni transmetre per un sistema de recuperació d'informació, en cap forma ni per cap mitjà, sigui fotomecànic, fotoquímic, electrònic, per fotocòpia o qualsevol altre, sense el consentiment previ per escrit dels editors.

Centre d'Estudis Olímpics (CEO-UAB)
Universitat Autònoma de Barcelona
Campus UAB – Edifici N, planta 1
E-08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès)
Barcelona, Catalunya – Spain
Tel. +34 93 581 19 92
Fax: +34 93 581 21 39
ceoie@uab.cat
<http://ceo.uab.cat>

Mosaic olímpic

Recerca multidisciplinar i difusió dels estudis olímpics
CEO-UAB, 20 anys

Editors

Emilio Fernández Peña

Berta Cerezuela

Miquel Gómez Benosa

Chris Kennett

Miquel de Moragas Spà

Sumari

Presentació	9
Ana Ripoll	
Pròleg	11
Alejandro Blanco	
Introducció	13
Emilio Fernández Peña	
Les raons acadèmiques d'un centre d'estudis olímpics a la universitat	19
Miquel de Moragas	

Origen i evolució d'un Centre d'Estudis Olímpics

Els orígens del CEO-UAB, 1989-1994	31
Muriel Ladrón de Guevara	
La gestió de la informació i la documentació al servei d'un centre de recerca	39
Berta Cerezuela i Pilar Cid Leal	
El Moviment Olímpic i el món acadèmic	47
Núria Puig Brandes	
El CEO-UAB com a dinamitzador dels estudis olímpics	57
Testimonis d'experts internacionals que valoren el llegat del CEO-UAB:	
• Deanna Binder (Institute for Olympic Education at the University of Alberta)	58
• Susan Brownell (University of Missouri, St. Louis)	59
• Richard Cashman (University of Technology, Sydney)	60
• Laurence Chalip (University of Texas at Austin)	61
• Gabriel Colomé (Centre d'Estudis d'Opinió - Generalitat de Catalunya)	62
• Lamartine P. DaCosta (Universidade Gama Filho)	63

• Conrado Durántez (Academia Olímpica Española).....	64
• Kang Shin-Pyo (Inje University).....	65
• Bruce Kidd (University of Toronto).....	66
• John MacAloon (University of Chicago).....	67
• Andy Miah (University of the West of Scotland).....	68
• Roy Panagiotopoulou (National and Kapodistrian University of Athens).....	69
• Hai Ren (Beijing University of Physical Education).....	70
• Nancy Rivenburgh (University of Washington).....	71
• Otto J. Shantz (University of Koblenz-Landau).....	72

Els Jocs Olímpics de 1992

Conversa de Juan Antonio Samaranch, Pasqual Maragall i Josep Miquel Abad, deu anys després dels Jocs de Barcelona	77
Miquel Botella i Miquel de Moragas	
L'ombra de Barcelona	87
Isidre Rigau	
Les cerimònies olímpiques de Barcelona'92: el gran bufet de les imatges mediàtiques	97
Núria Garcia	
L'Olimpíada Cultural de Barcelona el 1992. Llums i ombres. Lliçons per al futur	105
Miquel de Moragas	
Conèixer la Barcelona olímpica: preservació i accés a la memòria dels Jocs Olímpics de Barcelona'92 a través de les fonts documentals	117
Berta Cerezuela	
Barcelona'92 i l'estudi dels llegats dels Jocs Olímpics	125
Chris Kennett	

Temes clau de l'Olimpisme

Televisió i Jocs Olímpics: simbiosi, globalitat i construcció de sentit.....	137
Emilio Fernández Peña i Ibone Lallana del Rio	
Els nous mitjans i els Jocs: el Moviment Olímpic i el web social en la difusió de missatges.....	147
Emilio Fernández Peña	
La dimensió cultural dels Jocs Olímpics: les cerimònies i les Olimpíades culturals com a plataformes per a unes polítiques culturals sostenibles.....	157
Beatriz Garcia	
Els voluntaris com a variable d'èxit als Jocs Olímpics del segle XXI.....	169
Anna Belén Moreno Vílchez	
Olimpisme i els estudis de gènere.....	177
Natividad Ramajo i Ibone Lallana del Rio	
Barcelona'92 postolímpica: esport i multiculturalisme.....	185
Chris Kennett	
La dimensió educativa dels Jocs Olímpics	193
Berta Cerezuela	
L'estudi de l'urbanisme olímpic: balanç de recerca i perspectives de futur.....	203
Francesc Muñoz	
Anàlisi de l'impacte econòmic dels Jocs Olímpics.....	215
Ferran Brunet	

La dimensió educativa dels Jocs Olímpics

Berta Cerezuela

Responsable de projectes i del Servei de Documentació del CEO-UAB

L'educació possiblement és, juntament amb la història, una de les àrees de coneixement més presents en la literatura olímpica. Al llarg dels seus vint anys d'activitat, des del Centre d'Estudis Olímpics de la Universitat Autònoma de Barcelona (CEO-UAB) s'han fet diverses investigacions tant teòriques com aplicades en el camp de l'educació. Aquestes contribucions inclouen des de la participació en el desenvolupament de continguts educatius per aplicar-los a l'escola i la universitat fins a projectes d'investigació internacionals.

Dues de les contribucions principals en el camp de la investigació han estat els estudis duts a terme per encàrrec del Comitè Internacional Olímpic (CIO). El primer, *Networking in Olympic Studies*, va correspondre a una investigació aplicada sobre les oportunitats per al desenvolupament d'una xarxa de col·laboració en el camp dels estudis olímpics, i es va elaborar entre el maig del 2004 i el febrer del 2005 (Moragas et al. 2005). El segon estudi, emmarcat en la iniciativa *Olympic Values Education Project* del mateix CIO, va consistir en una investigació sobre les diverses iniciatives d'educació en valors olímpics promogudes des de les institucions que formen part del Moviment Olímpic, i es va elaborar durant el període comprès entre l'abril del 2006 i el maig del 2008 (Moragas et al. 2008).

Aquest text pretén oferir una visió general del fenomen de l'educació olímpica. Hi analitzarem en profunditat els programes educatius que es promouen com a part d'una edició dels Jocs Olímpics, resultat de la contribució del CEO-UAB en el camp de l'educació i l'Olimpisme. En primer lloc, s'ofereix una reflexió general sobre el concepte d'"educació olímpica", els seus límits i la tipologia d'activitats que s'inclouen en aquesta etiqueta. En segon lloc, s'identifiquen els actors principals que promouen iniciatives educatives dins el Moviment Olímpic. En tercer lloc, es fa un recorregut històric i una anàlisi de les iniciatives promogudes com a part dels Jocs Olímpics.³⁶ Finalment, el text conclou amb una reflexió sobre la contribució de la universitat al desenvolupament de l'educació olímpica.

1. L'educació olímpica

Tal com identifica el mateix CIO, "la relació entre educació i Olimpisme inclou dues orientacions principals: 1) la investigació en Olimpisme (el món acadèmic), i 2) l'ensenyament a través de l'Olimpisme (infants, adolescents i atletes)" (IOC 2009). Aquesta distinció, basada principalment en l'àmbit d'aplicació i realització de les activitats, també es pot identificar amb les expressions "estudis olímpics" i "educació olímpica", àmpliament utilitzats en literatura olímpica.

Mentre que els "estudis olímpics" es refereixen a les activitats que es duen a terme en l'entorn universitari i acadèmic que consisteixen en la investigació, la formació i la difusió del fenomen olímpic,³⁷ l'"educació olímpica" és un dels termes més

---

36. Aquesta secció s'ha elaborat a partir del text publicat a Cerezuela i Correa (2007).

37. Si voleu més informació sobre aquestes activitats, vegeu el capítol 2 d'aquest mateix llibre.

utilitzats quan es parla de filosofia olímpica, d'Olimpisme, i respon a una llarga tradició del Moviment Olímpic; es refereix a les activitats que tenen com a objectiu la promoció activa dels valors olímpics.

No existeix una definició àmpliament acceptada d'“educació olímpica”, un concepte sota el qual s'inclou un ventall d'activitats molt extens. Seguint les directrius establertes per la Fundació per a l'Educació Olímpica i Esportiva, els objectius de les activitats en educació olímpica són els següents:

- Enriquir la personalitat humana a través de l'educació olímpica i l'esport, combinada amb la cultura i entesa com una experiència per a tota la vida.
- Desenvolupar un sentit de solidaritat humana, tolerància i respecte mutu associat al joc net.
- Promoure la pau, l'entesa mútua, el respecte per les diferents cultures, la protecció del medi ambient, els valors i les preocupacions bàsiques humanes, segons els requisits regionals i nacionals.
- Promoure l'excel·lència i els èxits en funció dels ideals olímpics fonamentals.
- Desenvolupar un sentit de continuïtat de la civilització humana igual que en la història olímpica antiga i moderna.

Segons Binder (2004), la realitat pràctica de l'educació olímpica es refereix a “com” els educadors poden ajudar els joves a desenvolupar valors associats a l'Olimpisme.

A través dels nostres estudis hem establert una tipologia o classificació de les activitats que creiem que s'haurien d'agrupar sota l'etiqueta “educació olímpica”, i que es caracteritzen perquè s'adrecen a infants i joves en edat escolar, i també als educadors responsables de posar en marxa aquestes activitats. La tipologia d'activitats inclou:

- Activitats artístiques i culturals: concursos (pintura, literatura, etc.), exposicions i altres programes que tenen com a objectiu la creació d'obres artístiques fetes per joves.
- Activitats esportives: festivals, competicions i esdeveniments esportius en els quals participen activament els joves.
- Activitats acadèmiques: activitats que tenen format acadèmic (xerrades, tallers, seminaris, cursos, etc.) i l'objectiu de les quals és difondre continguts sobre temàtiques olímpiques entre professors, estudiants i atletes amb la finalitat de sensibilitzar i promulgar coneixement.
- Continguts educatius: continguts —amb objectius didàctics definits i explícits— que poden adoptar diferents formats (llibres, materials audiovisuals, pòsters, plafons d'exposicions, llocs web, etc.) i que s'adrecen a docents, estudiants i atletes.
- Programes multiactivitat: programes que inclouen una varietat d'activitats (concursos artístics, materials educatius, competicions esportives, etc.) i que s'han dissenyat com una unitat única i estructurada.

2. Iniciatives educatives pròpies del Moviment Olímpic

Tal com va afirmar Jacques Rogge, president del Comitè Internacional Olímpic (CIO), a la cerimònia d'obertura del V Fòrum Mundial d'Esport, Educació i Cultura celebrat a Pequín a l'octubre del 2006, “el Moviment Olímpic és, per damunt de tot, un moviment educatiu”. Establert pel pedagog Pierre de Coubertin al començament del segle XX, el Moviment Olímpic ha definit la seva política educativa i cultural sobre la base dels principis fonamentals que s'inclouen a la *Carta Olímpica*, el document que regula les seves activitats.

Aquests principis defineixen l'Olimpisme com una “filosofia de vida que exalça i combina en un conjunt harmònic les qualitats del cos, la voluntat i l'esperit. Combinant l'esport amb la cultura i l'educació, l'Olimpisme proposa crear un estil de

vida basat en el gaudi de l'esforç, el valor educatiu del bon exemple i el respecte pels principis ètics fonamentals universals" (IOC 2007, 11). En aquests principis també es defineix la funció del Moviment Olímpic com la de "contribuir a construir un món millor i més pacífic en educar la joventut a través de la pràctica de l'esport d'acord amb l'Olimpisme i els seus valors" (IOC 2007, 11).

Basant-se en aquests principis, el CIO articula la seva política educativa i cultural, que inclou com un dels objectius "promoure l'educació olímpica i donar suport a les institucions que impulsen els valors de l'Olimpisme" (IOC 2009).

Actualment, entre els agents principals que constitueixen el Moviment Olímpic destaquen, per la seva vinculació a les activitats en el camp de l'educació olímpica, les institucions següents: el CIO; els comitès olímpics nacionals, sobretot a través de les acadèmies olímpiques nacionals respectives, i els comitès organitzadors de Jocs Olímpics. També cal esmentar el paper creixent dels patrocinadors olímpics en els programes d'educació olímpica dels Jocs o en el desenvolupament de programes propis, així com les entitats reconegudes pel CIO per les seves activitats en l'educació i la difusió de l'ideal olímpic i el joc net, en particular l'Acadèmia Internacional Olímpica (AIO) i el Comitè Internacional Pierre de Coubertin (CIPC).

Des del mateix CIO s'han promogut programes i activitats que contribueixen a sensibilitzar sobre el paper de l'educació olímpica —com ara els fòrums mundials d'esport, educació i cultura—, així com activitats pròpiament educatives —com ara concursos artístics i de literatura o campaments de la joventut associats a una Olimpíada. Per desenvolupar aquestes activitats, el CIO estableix cooperacions amb entitats com el mateix Museu Olímpic de Lausana, l'Acadèmia Internacional Olímpica i la UNESCO.

Actualment, el CIO treballa en una nova iniciativa en matèria d'educació olímpica, l'OVEP (*Olympic Values Education Programme*). Es tracta d'un programa del CIO per ensenyar els valors olímpics basat en l'estratègia global per a la joventut i que pretén "mantenir els joves interessats en l'esport, animar-los a practicar esport i promoure els valors olímpics" (IOC 2008). El programa consta de tres elements: el manual *Teaching values*, "document de referència per a tots els professors i els educadors que busquen promoure els valors de l'Olimpisme" (IOC 2008); una base de dades d'experiències amb informació detallada sobre els programes d'educació existents, i una etiqueta que "animarà els professors i els educadors d'arreu del món a iniciar-se en l'ensenyament dels valors olímpics" (IOC 2008).

Tal com descriuen Landry i Yerlès (1996), la institucionalització de l'educació olímpica va començar amb la creació, l'any 1938, de l'Institut Olímpic Internacional a Berlín, antecedent directe de l'Acadèmia Internacional Olímpica, creada a Atenes el 1961, i que durant la dècada dels anys setanta va tenir un paper clau en la promoció de l'educació olímpica, en particular pel que fa a la creació d'acadèmies olímpiques nacionals com a braç educatiu dels comitès olímpics nacionals.

D'acord amb la *Carta Olímpica*, el paper dels comitès olímpics nacionals és el de "promoure els principis fonamentals i els valors de l'Olimpisme als seus països, particularment en els camps de l'educació i l'esport, per mitjà de programes educatius olímpics a tots els nivells escolars, a les institucions dedicades a l'esport i a l'educació física i a les universitats, així com promoure la creació d'institucions dedicades a l'educació olímpica, com ara les acadèmies olímpiques nacionals, els museus olímpics [...]" (IOC 2007, 61).

Les activitats principals que es promouen des dels comitès olímpics nacionals en el camp de l'educació olímpica adreçades al món escolar inclouen continguts educatius, activitats artístiques i culturals, competicions esportives i activitats acadèmiques.

L'elaboració de continguts educatius i la promoció de la inclusió de continguts olímpics en el currículum escolar són algunes de les activitats principals en el camp de l'educació. El format dels continguts és molt variat, i és possible trobar-hi des de materials adaptats al currículum i altres llibres educatius —sobretot adreçats a professors— fins a pòsters informatius i jocs educatius. La major part d'aquests materials es distribueix a les escoles per tot el país.

A través d'activitats artístiques i culturals —que inclouen concursos de pintura, escultura, fotografia i literatura— es pretén captar experiències d'alumnes relacionades amb la pràctica esportiva o dels Jocs Olímpics per mitjà d'expressions artístiques.

Pel que fa a les competicions esportives, tenen com a objectius sensibilitzar sobre el joc net i els valors de la competició, millorar la salut a través de la pràctica esportiva i promoure la pràctica esportiva dels joves en edat escolar i els esports olímpics.

Moltes d'aquestes iniciatives organitzades s'estructuren en programes que inclouen diversos tipus d'activitats —concursos artístics, materials educatius, proves esportives, etc.— que se celebren a les escoles i que de vegades s'organitzen sota la denominació Dia Olímpic.

Amb l'objectiu d'incrementar el coneixement dels estudiants sobre temes olímpics, també s'organitzen activitats de tipus acadèmic com ara xerrades, conferències, classes, seminaris i projeccions cinematogràfiques, o es creen clubs olímpics a les escoles. Algunes d'aquestes activitats s'adrecen a mestres d'escoles per introduir-los en la temàtica olímpica i en la metodologia d'ensenyament d'aquests continguts com a part del currículum escolar.

Per la seva banda, els patrocinadors olímpics, malgrat que s'erigeixen en un dels socis principals del Moviment Olímpic en termes econòmics i de difusió de la marca olímpica, tenen poca implicació en les activitats de promoció dels valors olímpics a través d'iniciatives educatives (Rezende 2008).

La implicació dels patrocinadors olímpics es materialitza sobretot en col·laboracions —ja sigui com a entitat coorganitzadora o finançadora— amb comitès organitzadors, comitès olímpics nacionals, entitats governamentals i altres socis locals. Encara que en un grau més petit, s'han trobat exemples de programes educatius promoguts per iniciativa d'una empresa patrocinadora amb motiu d'una edició dels Jocs Olímpics, com el programa *McDonald's Champion Kids*, organitzat per als Jocs de Pequín 2008. Aquestes iniciatives consisteixen en activitats artístiques i culturals i en continguts educatius.

Tal com s'ha esmentat anteriorment, el CIO dóna suport a altres institucions per promoure la difusió dels valors olímpics. Entre aquestes institucions, cal destacar l'Acadèmia Internacional Olímpica, una entitat que ha tingut un paper clau en la promoció de l'educació olímpica. Qualificada per Landry i Yerlès (1996) com el “guardià de la consciència olímpica”, gràcies a les seves activitats, principalment acadèmiques i adreçades a educadors, l'Acadèmia s'ha convertit en la “casa espiritual de l'Olimpisme en els temps moderns” (Moragas et al. 2005, 153) que ofereix una “oportunitat única a estudiants, acadèmics, artistes i dirigents d'arreu del món per intercanviar idees i compartir els valors olímpics de l'antiga Olímpia” (IOA 2009).

Un altre exemple digne d'esmentar entre les institucions reconegudes pel CIO pel seu treball en el camp de l'educació olímpica és el Comitè Internacional Pierre de Coubertin (CIPC), creat l'any 1975 i que té més de 30 comitès nacionals. A través de les seves activitats, el CIPC promou l'estudi i l'aplicació pedagògica de la filosofia olímpica. Entre les activitats educatives que impulsa, destaca la xarxa internacional d'escoles Pierre de Coubertin, formada per escoles de 58 països basades en la filosofia d'educar els joves en l'esperit olímpic.

3. El paper dels comitès organitzadors de Jocs Olímpics

A la declaració del V Fòrum Mundial d'Esport, Educació i Cultura es reconeixen els esforços fets pels comitès organitzadors dels Jocs Olímpics en el desenvolupament de programes educatius i culturals. A la mateixa cerimònia d'obertura d'aquest fòrum, el president del CIO va destacar que “els esdeveniments esportius com els Jocs Olímpics són plataformes ideals per a la informació i l'educació”, i que el seu impacte educatiu pot arribar a la població mundial, i en particular als joves, que són el futur del Moviment Olímpic.

Malgrat aquest impacte potencial, la *Carta Olímpica* no atorga responsabilitats educatives als comitès organitzadors més enllà del campament de la joventut, una iniciativa de caràcter opcional. La Norma 48 de la *Carta Olímpica* estableix que, “amb l'autorització de la Comissió Executiva del CIO, el comitè organitzador pot organitzar, sota la seva responsabilitat, un campament juvenil amb motiu dels Jocs Olímpics” (IOC 2007, 96). Encara que no és un element obligatori, en els últims qüestionaris per a les ciutats candidates als Jocs d'estiu del 2016 s'inclou una pregunta sobre les iniciatives educatives que es duren a terme.

Però, què és un programa educatiu d'uns Jocs Olímpics? A la literatura trobem alguns intents de definir tipus d'iniciatives. Una de les contribucions dels nostres estudis ha estat una definició del que s'hauria de considerar programa educatiu d'uns Jocs Olímpics, i que complementa altres definicions més centrades en continguts: "Un programa educatiu d'uns Jocs Olímpics consisteix en un conjunt estructurat d'accions, activitats i/o publicacions de caràcter cultural, esportiu i educatiu, liderat per un comitè organitzador, que pot tenir la col·laboració d'altres socis i que es vincula explícitament a una edició dels Jocs. Ha de tenir uns objectius definits clarament, s'ha d'adreçar a un públic objectiu i a una àrea geogràfica concreta, i s'ha d'implementar durant un període de temps definit" (Cerezuela i Correa 2007, 7).

3.1. Desenvolupament històric

El desenvolupament i la implementació de programes educatius vinculats a una edició dels Jocs Olímpics no es poden qualificar de consistents ni de continus.

Tal com hem esmentat abans, el campament de la joventut és l'única activitat educativa que consta explícitament a la *Carta Olímpica*. Des dels Jocs Olímpics d'Estocolm'18, l'edició que va acollir per primera vegada el campament de la joventut, la celebració d'aquesta activitat tampoc no ha estat constant. No obstant això, segons Eleftheriou s'ha convertit en una tradició important dins el programa d'activitats dels Jocs Olímpics que té com a objectiu que "joves en representació de gairebé totes les nacions del món s'apleguin cada quatre anys durant els Jocs Olímpics per desenvolupar habilitats i coneixements relacionats amb el Moviment Olímpic" (2003, 387). El campament de la joventut, per tant, aplega joves dels països que participen en els Jocs que, mentre viuen en directe uns Jocs Olímpics, duen a terme activitats esportives, culturals i recreatives i tenen l'oportunitat de conèixer la ciutat seu i experimentar la seva cultura.

A més del campament de la joventut, diferents iniciatives educatives s'han anat incorporant al programa d'activitats dels Jocs Olímpics. Com descriu Binder (2003), la inclusió d'un programa educatiu formal com a part de les activitats que duen a terme els comitès organitzadors es remunta als Jocs d'estiu de Mont-real'76 amb el programa *Promotion of Olympism in the School System*.

Les iniciatives prèvies als Jocs de Mont-real'76 s'han de considerar activitats aïllades *ad hoc*, i es caracteritzen perquè van tenir poca continuïtat en edicions posteriors dels Jocs, es van incloure en el programa cultural o no van rebre el suport directe dels comitès organitzadors. En són exemples les activitats d'educació formal per als Jocs de Tòquio'64 i Sapporo'72, promogudes per actors externs al comitè organitzador. Segons Masumoto (2006), les iniciatives educatives per als Jocs de Tòquio'64 van ser promogudes en l'àmbit nacional pel Ministeri d'Educació en col·laboració amb el comitè nacional olímpic i altres organitzacions privades. Com a resultat d'aquesta iniciativa, es van publicar quatre manuals per a estudiants d'educació primària i secundària al Japó sobre temes relacionats amb els Jocs Olímpics que es van distribuir durant els quatre anys previs als Jocs (1961-1964). Una altra de les iniciatives educatives que es van incloure com a part del programa cultural d'uns Jocs va ser la Competició Internacional d'Art per a Infants i Joves, celebrada durant els Jocs de Munic'72, que Landry i Yerlès (1996) van considerar la primera iniciativa estructurada d'educació olímpica.

Així doncs, el programa educatiu dels Jocs de Mont-real'76 va constituir un punt d'inflexió en el desenvolupament dels programes educatius dels Jocs Olímpics i va establir el marc per al seu desplegament posterior. El programa va ser una iniciativa d'una associació de professors d'educació física, va rebre el suport del Ministeri d'Educació del Quebec i del comitè organitzador, i es va implementar durant els quatre anys anteriors als Jocs (1972-1976); va arribar a més d'1,2 milions d'estudiants de la província del Quebec (Landry i Desjardins 1977). El programa incloïa un seguit de materials educatius sobre ideals olímpics, així com activitats esportives, socioeducatives i culturals adreçades a escoles que podem trobar més tard en altres programes educatius (per exemple, concursos artístics, festivals esportius i guies educatives).

Segons Perelman (1985), Los Angeles'84 van representar un canvi radical pel que fa a les experiències prèvies en trencar amb la celebració del campament de la joventut i centrar els esforços en un programa que aportés un llegat educatiu als Jocs. El programa, de quatre anys (1981-1984), es va adreçar a escolars de tots els nivells educatius a la regió del sud de Califòrnia i el van finançar els patrocinadors. Incloïa tres tipus d'activitats principals: culturals, educatives i esportives.

Un altre programa educatiu dels Jocs Olímpics que s'ha de considerar un punt de referència és el programa dels Jocs d'hivern de Calgary'88. El Departament d'Educació i Joventut del comitè organitzador va establir tres grans àmbits d'acció —educació, cultura i informació— amb unes activitats que van arribar a 1.700 escoles a la província de Calgary i a 13.500 al Canadà. Entre les activitats desenvolupades pel Departament, cal destacar tres *kits* educatius elaborats per un equip de més de 200 professors voluntaris adreçats a tots els nivells educatius. Els materials incloïen diverses aproximacions a l'aprenentatge (comprensió, anàlisi, avaluació, etc.) i utilitzaven els continguts olímpics per desenvolupar conceptes inclosos en el currículum escolar (Binder 2003).

Mentre que el programa educatiu de Calgary'88 es pot considerar un punt de referència, les edicions posteriors dels Jocs d'estiu a Seül'88 i Barcelona'92 presenten dos exemples de comitès organitzadors que no van considerar important incloure activitats educatives en els programes ni abans ni durant els Jocs Olímpics. No obstant això, cal esmentar el programa educatiu promogut des de la Fundació Barcelona Olímpica després dels Jocs.

Els Jocs d'hivern d'Albertville'92 ofereixen un altre exemple de programa educatiu amb objectius de llegat. Promogut pel comitè organitzador, el Ministeri d'Educació, Joventut i Esport, i l'empresa Candia, el programa *Ecolympique* es va adreçar a escolars de 8 a 12 anys de tot el territori francès i va desenvolupar materials curriculars sobre aspectes històrics dels Jocs i dimensions socioeconòmiques i geogràfiques de la Savoia.

Els següents Jocs d'hivern de Lillehammer'94 també van constituir un exemple de programa educatiu d'àmbit nacional amb un clar component d'educació mediambiental. El programa, impulsat pel comitè organitzador, la televisió nacional (NRK), el comitè olímpic nacional i les autoritats educatives regionals, va consistir en el desenvolupament de materials educatius.

El programa educatiu elaborat per als Jocs Olímpics d'Atlanta'96 va consistir en quatre grans programes implementats a través del sistema educatiu de l'Estat de Geòrgia i adreçat a tots els nivells d'educació escolar. Entre les activitats organitzades, cal destacar el Programa de Dies Olímpics a les Escoles, que es va implantar durant els set anys previs a la celebració dels Jocs (1989-1996), i que va incloure una àmplia varietat d'activitats: guies curriculars, seminaris per a professors, concursos de pòsters, programes de benvinguda, etc. Atlanta'96 va oferir també el primer exemple d'un comitè organitzador que presentava continguts educatius a Internet, encara que es tractessin de continguts simplement informatius.

Entre les activitats educatives promogudes per als Jocs Olímpics d'hivern de Nagano'98, destaca el programa d'agermanament "*One School, One Country*", basat en la iniciativa dels jocs asiàtics d'Hiroshima. L'èxit del programa va ser tan gran que es va implementar en els següents Jocs de Sydney 2000, Salt Lake City 2002 i Torí 2006.

El Programa Educatiu Nacional dels Jocs Olímpics de Sydney 2000 destaca per l'ampli abast que va tenir en territori australià, ja que va arribar a més de tres milions d'estudiants de 3 a 18 anys. El programa es va estructurar en tres iniciatives principals: *O-news*, una iniciativa educativa i informativa; *Aspire*, un *kit* educatiu per a estudiants de primària i secundària; i *Kids*, l'àrea educativa del lloc web oficial dels Jocs, que oferia activitats educatives i recreatives, així com informació sobre el programa.

Per la seva banda, el programa educatiu dels Jocs d'hivern de Salt Lake City 2002 estava format per una sèrie d'activitats molt diverses que van incloure materials educatius, programes de reconeixement, programes artístics i musicals, activitats esportives, agermanaments, serveis a la comunitat i programes de participació en els Jocs Olímpics. Encara que les activitats es van adreçar a les escoles de la regió d'Utah, el lloc web desenvolupat pel programa, 2002.uen.org, es va obrir a una audiència internacional i continua actiu una vegada acabats els Jocs, de manera que en constitueix un llegat d'informació.

El Comitè Organitzador d'Atenes 2004 va prestar una gran atenció al desenvolupament d'un programa educatiu que es pogués convertir en punt de referència per a futures edicions dels Jocs Olímpics. El programa es va estructurar en diferents activitats que incloïen, entre altres, materials educatius en diverses llengües, classes en escoles, competicions d'art i teatre, i un lloc web interactiu (Youth 2004). El programa desenvolupat per als Jocs d'Atenes va ser recomanat per la Comissió Europea (a través de la Declaració d'Atenes) per implementar-lo en escoles d'altres països membres.

Els Jocs Olímpics d'hivern de Torí 2006 van oferir un exemple de programa educatiu dels Jocs Olímpics que possiblement es convertirà en un punt de referència per al desenvolupament de futurs programes. Els continguts del programa, estructurats en cinc grans àrees (esport i salut; esport i cultura esportiva; esport, ciència, tecnologia i comunicació; esport i medi ambient; i esport, interculturalitat, legalitat i drets humans), es van difondre a través de *kits* educatius per a escoles, el lloc web interactiu *Kids Village* i programes d'acció com ara Escola en Moviment i les Olimpíades d'Hivern de Matemàtiques.

Als Jocs Olímpics d'estiu de Pequín 2008, el programa educatiu va representar una fita en la història de l'educació olímpica. Es va implementar a més de 400.000 escoles de tot el país, de manera que va arribar a més de 400 milions d'escolars. El programa, que integrava l'educació olímpica en el currículum escolar, va ser promogut pel comitè organitzador dels Jocs, juntament amb el Ministeri d'Educació de la Xina i el Comitè Olímpic Xinès. Entre les activitats que es van impulsar s'inclouen programes d'agermanament amb escoles d'altres països —una iniciativa impulsada amb la voluntat de continuïtat una vegada acabats els Jocs— i la creació d'escoles model en educació olímpica (Ren 2009).

3.2. Característiques principals dels programes educatius

Des del punt de vista organitzatiu, un dels indicadors clau perquè els comitès organitzadors desenvolupin programes d'educació olímpica és que hi hagi una unitat dins l'estructura organitzativa del comitè dedicada a activitats educatives i que assumeixi un paper transversal dins l'entramat organitzatiu dels Jocs. Aquest nivell d'institucionalització de la funció educativa dels comitès organitzadors no es va materialitzar fins als Jocs Olímpics d'estiu de Los Angeles'84.

Pel que fa a la col·laboració institucional, la tipologia dels socis que han participat en el desenvolupament de programes al llarg de la història és molt variada, tal com es reflecteix al gràfic, però sempre s'ha caracteritzat pel paper central del comitè organitzador.

Gràfic 1: Tipologia d'actors

Font: Cerezuela i Correa 2007, 7.

No trobem un exemple d'implicació directa del CIO en els programes educatius dels Jocs fins a l'Olimpíada de Torí 2006, durant la qual va donar suport als Jocs amb accions com ara visites educatives d'escoles al Museu Olímpic de Lausana. A escala nacional, la implicació dels comitès olímpics nacionals sí que ha estat constant, i en alguns casos significativa, com als Jocs de Sydney 2000, amb un programa basat en una iniciativa prèvia del Comitè Olímpic Australià.

Un altre dels socis principals en els programes són les autoritats educatives i el professorat, que veuen en la celebració dels Jocs Olímpics al seu territori una oportunitat per vincular l'esdeveniment als continguts curriculars. Entre aquests actors, cal destacar el paper dels ministeris d'educació, que asseguren la implementació dels programes a escala nacional, així com la seva continuïtat una vegada acabats els Jocs. N'és un exemple el programa educatiu d'Albertville'92.

Altres actors que participen en aquest tipus d'activitats són les organitzacions esportives —que hi veuen una oportunitat per promoure la pràctica del seu esport a la regió—, els mitjans de comunicació i els patrocinadors. En aquest últim cas, els resultats mostren un grau de participació més petit dels patrocinadors TOP (*The Olympic Programme*) en comparació amb els patrocinadors locals, que semblen més interessats en accions educatives.

En termes de format i objectius, els programes educatius identifiquen tres objectius principals: informar, promoure la participació i educar. A partir de diferents accions, s'ofereix informació sobre l'esdeveniment i es fomenta la participació dels joves facilitant-los l'assistència a esdeveniments o convertint-los en voluntaris. Aquests objectius, més centrats en la celebració dels Jocs, es complementen amb el gran objectiu d'educar els joves en els valors olímpics i de l'esport. Al llarg de la història, el pes d'aquest objectiu educatiu ha anat restant protagonisme al simplement informatiu. Un dels factors que han afavorit aquest canvi ha estat el desenvolupament de materials educatius adaptats al currículum escolar que permeten introduir temes olímpics i esportius en diverses assignatures i desenvolupar diferents habilitats.

Per assolir aquests objectius, els programes s'estructuren en un conjunt articulat d'activitats culturals, esportives i formatives que inclouen guies curriculars, materials educatius complementaris, concursos artístics i culturals, activitats esportives, programes d'agermanament i de reconeixement per a escoles, festivals i dies olímpics, i el campament olímpic de la joventut.

Els programes s'adrecen sobretot a estudiants d'educació primària i secundària, encara que els grups d'edat varien entre activitats i a cada edició dels Jocs. Pel que fa a l'àmbit geogràfic dels destinataris dels programes, es caracteritza perquè és principalment local, i s'amplia a un àmbit regional o nacional en funció del tipus de socis que hi participen, sobretot les autoritats educatives nacionals o el comitè olímpic nacional respectiu. Això es posa de manifest també en l'idioma dels materials resultants, que generalment es publiquen exclusivament en la llengua oficial del país d'acollida dels Jocs. Aquesta aproximació local de les activitats educatives xoca amb la tendència a la globalització i la internacionalització del Moviment Olímpic.

L'ús d'Internet com a canal de comunicació, que va començar amb els Jocs Olímpics d'Atlanta'96, també ha tingut un impacte en les activitats educatives. L'evolució d'aquestes aplicacions va des d'un ús simplement informatiu a Atlanta'96 fins al desenvolupament de continguts interactius per a Londres 2012. Malgrat aquesta millora, es pot dir que el potencial que ofereix la xarxa pel que fa a la internacionalització dels programes no s'ha explotat plenament.

Finalment, ens agradaria fer referència al llegat. Un dels objectius principals de l'educació olímpica és la creació d'un llegat per a la comunitat que acull els Jocs i per al Moviment Olímpic. Tot i que la major part dels programes es referien en els seus objectius a temes relacionats amb el llegat, únicament una petita part havien planificat aquesta continuïtat, i encara un nombre més reduït va tenir realment continuïtat una vegada acabats els Jocs. Aquest element del llegat també es pot aplicar entre edicions dels Jocs Olímpics, i hi ha pocs exemples d'activitats que tinguin continuïtat a més d'una Olimpíada.

Precisament, al pla d'acció de Busan, resultat del VI Fòrum Mundial d'Esport, Educació i Cultura, s'identifiquen les oportunitats principals per avançar en la combinació d'esport, cultura i educació olímpica. Entre aquestes oportunitats, s'assenyala la necessitat d'internacionalitzar els programes educatius desenvolupats per a uns Jocs Olímpics, en particular als països amb menys capacitat per desplegar programes propis, i també de concebre'ls com a activitats contínues i no limitades al període olímpic. El document també esmenta la necessitat d'incloure aquestes activitats en el programa de transferència de coneixement olímpic entre edicions dels Jocs.

4. Conclusions

La importància de l'educació olímpica al si del Moviment Olímpic s'ha anat intensificant els últims anys, tal com es reflecteix a la política cultural i educativa que defineix el mateix CIO per als joves, al paper cada vegada més important que s'atorga a les activitats educatives a l'hora de valorar l'èxit d'uns Jocs, i també al nombre i la qualitat de les iniciatives promogudes a escala nacional pels comitès olímpics nacionals i per altres institucions afins al Moviment Olímpic.

Des de la universitat, la contribució en aquest àmbit pot ser molt enriquidora tant per a la mateixa universitat com per al Moviment Olímpic. En primer lloc, la universitat s'hauria de considerar una plataforma excel·lent per dur-hi a terme estudis, tant de caràcter teòric com aplicat, sobre educació olímpica i, en particular, la seva implementació pedagògica a les escoles. En segon lloc, la universitat pot contribuir a elaborar continguts educatius i a innovar en les metodologies d'ensenyament. I, finalment, la universitat dels països on se celebren els Jocs Olímpics pot tenir un paper clau en el desenvolupament i la implementació dels programes educatius dels Jocs Olímpics i en la promoció de valors olímpics.

Referències bibliogràfiques

- Binder, Deanna. 2003. "The Legacy of the Olympic Games for Education". A *The Legacy of the Olympic Games 1984-2000: International Symposium Lausanne, 14th, 15th and 16th November 2002*, eds. Miquel de Moragas, Chris Kennett i Nuria Puig, 375-384. Lausanne: International Olympic Committee. <http://doc.rero.ch/record/18259?ln=fr>.
- Binder, Deanna. 2004. *Teaching Olympism in Schools: Olympic Education as a Focus on Values Education: University Lectures on the Olympics*. Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics (CEO-UAB). http://ceo.uab.cat/2010/docs/binder_eng.pdf.
- Cerezuela, Berta, i Raquel Correa. 2007. "Los Programas educativos de los Juegos Olímpicos". A *Universidad y estudios olímpicos = Universidade e estudos olímpicos = University and Olympic Studies: Seminarios España-Brasil 2006*, eds. M. Moragas et al., 183-196. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Centre d'Estudis Olímpics.
- Eleftheriou, Maria. 2003. "The Contribution of the Olympic Youth Camp Programme to the Legacy of the Olympic Games". A *The Legacy of the Olympic Games 1984-2000: International Symposium Lausanne, 14th, 15th and 16th November 2002*, eds. Miquel de Moragas, Chris Kennett i Nuria Puig, 387-396. Lausanne: International Olympic Committee. <http://doc.rero.ch/record/18259?ln=fr>.
- International Olympic Committee, IOC. 2007. *Olympic Charter*. Lausanne: IOC. http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_122.pdf.
- International Olympic Committee, IOC. 2008. *Focus on OVEP*. Lausanne: IOC. http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_1376.pdf.
- International Olympic Committee, IOC. 2009. *Olympic Education*. Lausanne: IOC.
- International Olympic Academy, IOA. 2009. *The International Olympic Academy*. Athens: IOA. <http://ioa.org.gr/en/ioa-information/history>.
- Landry, Fernand, i C. Desjardins. 1977. *La Promotion de l'olympisme en milieu scolaire québécois: bilan d'une expérience vécue au cours de la phase de préparation des Jeux de la XXIe Olympiade*. [S.l.]: [s.n.].
- Landry, Fernand, i Magdeleine Yerlès. 1996. "Olympic Education". A *The International Olympic Committee: One Hundred Years: the Idea, the President, the Achievements*, F. Landry i M. Yerlès, 318-329. Lausanne: International Olympic Committee.
- Masumoto, Naofumi. 2006. Olympic Education in Japan. Ponència presentada a la 8ª Sessió Conjunta Internacional per a Presidents o Directors d'Acadèmies Olímpiques Nacionals i Representants de Comitès Olímpics Nacionals, Olímpia, maig de 2006.
- Moragas, Miquel de, et al. 2005. *Networking in Olympic Studies* [Informe lliurat al Comitè Internacional Olímpic]. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Moragas, Miquel de, et al. 2008. *Olympic Education: Experiences and Documents* [Informe lliurat al Comitè Internacional Olímpic]. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Perelman, Richard B. 1985. *Olympic Retrospective: the Games of Los Angeles*. [Los Angeles?]: LAOOC.
- Ren, Hai. 2009. Olympic Education Program in China and its Post-Olympic Implementation. Ponència presentada a la 49ª Sessió Internacional per a Joves Participants, Olímpia, juliol de 2009.
- Rezende, Anna Laura. 2008. *Olympic Education Experiences: the Sponsorship Role in the Promotion of Olympic Values*. Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics UAB. http://ceo.uab.cat/2010/docs/wp115_eng.pdf